

Vereniging voor natuur-
en milieueducatie

De Adder

IVN-afdeling
Westerveld

afdelingsblad
verschijnt twee maal per jaar

Jaargang 16 nr. 2
November 2008

Bestuursleden

André van Es	voorzitter
Marjan Bralten	secretaris
Ria Duiven	penningmeester
Meindert Drijfholt	
Jeanette Heun	

Secretariaatsadres:

IVN – afd. Westerveld
Marjan Bralten
06-12 335 145
bralten17@zonnet.nl
www.ivn-westerveld.nl

Werkgroepen

Braakballen
Eekhoorns
Excursies
Korte Cursus
Kraam en promotie
Snuffelclub
Weidevogels
Ringslangen (WRW)

Redactieadres

Meindert Drijfholt
Vlasstraat 24
7981BG Diever
0521-594828
mldrijfholt@hetnet.nl

In deze Adder:

Van het bestuur	2
Activiteiten Redactioneel	3
Struikrovers	4-5
Bestuursberichten Steenmarter	6
Een hoop geel zand in het bos Das, boommarker	7
Wezel Nachtvliners	8
Boerenzwaluw zonder boeren	9-10
Hermelijn	10
Boeken Het verborgen leven van bomen Drenthe Grenzeloos	11
Teken Tekenbeten minder gevaarlijk dan gedacht Verwijderen van teken	12
De plaatsnaam Doldersum Bunzing	13
Blauwtong een jaar later	14
Groene agenda	15
Bloem (herschappen)	16

IVN-Westerveld

Van het bestuur

Hoopvol.

De vorige Adder opende met triest nieuws. Deze keer een meer optimistisch geluid.

André kan, zij het in beperktere mate dan vroeger, weer meedoen. Deze Adder profiteert daar van. In het bestuur draagt hij ook naar vermogen bij. Een verheugende ontwikkeling.

Oproep

Dit neemt niet weg dat de oproep om hulp in het bestuur en bij de Adder onverminderd van kracht blijft. We zijn kwetsbaar en dat blijven we ook nu nog. Het 'vele handen maken licht werk' is nog steeds met nadruk aan de orde. Daarom nog maar eens herhaald wat we de vorige keer ook al schreven: "Mocht het wel en wee van IVN-Westerveld u zodanig ter harte gaan dat u wel wat van uw kostbare tijd wilt besteden aan bestuurlijke of redactionele taken, aarzel dan niet en maak dat kenbaar bij onze secretaresse Marjan Bralten 06-12 335 145 of bralten17@zonnet.nl"

Verzoek e-mailadres

Wij willen graag van alle leden een actueel e-mailadres tot onze beschikking hebben en vragen u met klem daaraan mee te werken door uw e-mailadres bij ons bekend te maken. Ook wijzigingen in dat adres uiteraard. U kunt zo beter en sneller worden geïnformeerd en wij hebben daar minder tijd, energie en kosten voor nodig. In het licht van de zojuist gedane oproep om hulp is dit ook een bijdrage die ons wezenlijk helpt.

Tenslotte.

Bestuur en redactie wensen u veel plezier met de voor u liggende geschriften en hopen u te ontmoeten bij de diverse activiteiten van onze afdeling, hetzij een korte cursus, een excursie of de Nieuwjaarswandeling. Of een bestuur- of redactievergadering misschien?

Activiteiten

Dia-draaieur

Zoals ieder jaar hebben we in december een terugblik op het voorbij jaar. Alle leden worden uitgenodigd om de mooiste plaatjes of films die dit jaar gemaakt zijn aan elkaar te laten zien bij onze dia-draaieur. Kom en neem de mooiste (digitale) plaatjes mee. Sinds kort beschikken we zelf over een goede beamer, dus als je de eigen fotokunst eens mooi geprojecteerd wil zien, kom en laat je mooiste natuurfoto's zien.

Donderdag 11 december 2008

Dia-draaieur;

20.00 uur

Over-Entinghe Dwingeloo

Eindejaarswandeltocht

Spreek het je aan met andere liefhebbers tijdens een dagvullende wandeltocht op een van de laatste dagen van 2008 te genieten van de natuur? Kom dan op maandag 29 december om 9.30 uur op de parkeerplaats bij de Hoekenbrink, gelegen aan de Bosweg tussen Diever en Wateren. Neem eten en drinken mee. De tocht is uitgezet door Meindert Drijfholt en Margreet van der Valk. Tot een week vooraf opgave bij mldrijfholt@hetnet.nl en ruttenvandervalk@hetnet.nl

Maandag 29 december

Eindejaarswandeltocht

9:30 uur

Parkeerplaats Hoekenbrink

Nieuwjaarswandeling

De Nieuwjaarswandeling is op 11 januari 2009 vanaf de Börken te Lhee. Auto's kunnen geparkeerd worden op het parkeerterrein van De Börken. Vertrek Nieuwjaarswandeling vanaf De Börken om 13.30 uur.

Henk Barendsen en Diet Prinsen zijn samen onze gids tijdens de wandeling. Rond half 4 zijn we bij De Börken terug zijn zodat we met de groep rondom de haard kunnen zitten met koffie en krentenwegge om het nieuwe jaar gezellig te beginnen.

Zondag 11 januari 2009

Nieuwjaarswandeling

13.30 uur

Parkeerplaats de Börken

Woensdag 11 maart 2009
Algemene ledenvergadering 20.00 uur
Tippe Vledder

Redactioneel

Dankzij het enthousiasme van Diet Prinsen is deze Adder bijna een themanummer geworden met veel artikelen over marterachtigen. Op de volgende twee bladzijden vind je een overzichtsartikel van haar hand. Daarnaast heeft ze de adder gevuld met beschrijvingen van de zes voorkomende martersoorten.

We hebben thuis wel een tijdje een steenmarter in huis gehad. Die woonde in de spouwmuur. Bij een kleine verbouwing vonden we de uitwerpselen. Het dier zelf hebben we nooit gezien. Nadat we een keer 's avonds laat - het blijft een nachtdier - alle mogelijke openingen in de kruipruimte met krantenproppen dichtgestopt hadden, moest die steenmarter een nieuwe woning kraken.

In onze omgeving kom je niet alleen sporen van steenmarters tegen. De andere martersoorten zijn er ook. André van Es beschrijft dat hij bij toeval een dassenburcht ontdekte. Er zijn er meer in onze omgeving.

Melle Hiemstra maakt zich zorgen over de boerenzwaluwen die meer en meer uit ons landschap verdwijnen. Oorzaken: strengere eisen aan bedrijfshygiëne in de melkveehouderij, een minder rommelig landschap...

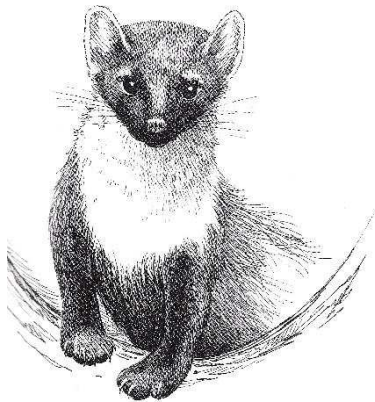
Meindert Drijfholt heeft zich verdiept in teken, in blauwtong en heeft uitgezocht waar de naam Doldersum vandaan komt. Zoals ik het begrijp is het niet meer dan een plek voor hakhout.

De Adder is minder dik dan andere keren. Het is meteen uitnodiging aan iedereen om voor de volgende adder een stukje bij te dragen.

Jan Nijman

2008 is het jaar van de Bunzing. De Zoogdiervereniging VZZ vroeg op deze manier aandacht voor de bunzing en tegelijk voor de andere kleine rovertjes in ons land.

Want het gaat niet goed met hen. Nog niet zo lang geleden werden ze, ook officieel, gezien als schadelijk wild. Daardoor, maar vooral door de snelle veranderingen in het moderne landschap en daarmee gepaard gaand verlies van biotoop, zijn ze in aantal snel achteruit gegaan.

Een goed moment dus om ook de Drentse marters hier eens in de schijnwerpers te zetten. Dat is meer figuurlijk dan letterlijk bedoeld, want eigenlijk zijn deze schuwe diertjes niet erg op licht gesteld. Liever sluipen ze stiltes bij duister langs heggen, struiken en houtwallen. Hun aanwezigheid wordt hooguit verraden door een paar felle oogjes, oplich-

Een schelle nachtelijke kreet of een lege kippenren vol veren wijst op bezoek van een marter.

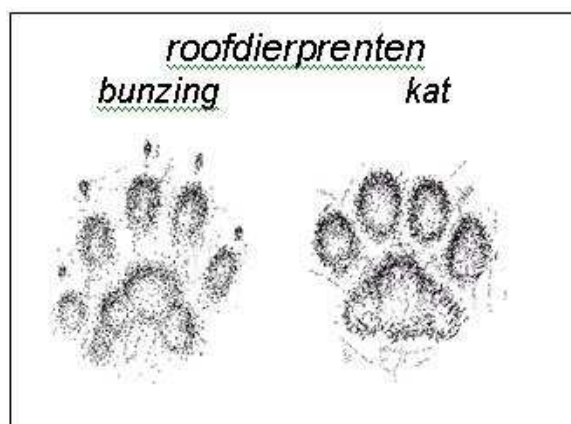
tend in het schijnsel van een lantaarn of de koplampen van een auto. Ook een schelle nachtelijke kreet of een lege kippenren vol veren wijst op bezoek van een marter. Want de meeste martersoorten zijn echte rovertjes, die vooral leven van de jacht op muizen en ander klein spul. Maar soms kunnen ze de verleiding niet weerstaan van een gemakkelijke snelle hap in kippen- of konijnenhok.

De marters

Wezel, hermelijn, bunzing, boom- en steenmarter en das vormen samen met de otter in Nederland de groep 'marterachtigen'. Verder horen bij de marterachtigen nog de fret, een gedomesticeerde bunzing, die als huisdier gehouden wordt en de Amerikaanse nerts, ook een 'huisdier', maar dan gekooid in grote bontfokkerijen. Vaak door ondeugdelijk hang- en sluitwerk maar soms ook door incidentele 'bevrijdingen' door dierenactivisten zijn er in de loop der tijden een aantal nertsen uit hun dodencellen ontsnapt. Deze hebben zich tot nu toe redelijk kunnen handhaven, maar het is nooit bewezen, dat ze zich in het wild ook kunnen voortplanten. Of deze exoten werkelijk zo'n nadelige invloed hebben op de stand van de inheemse soorten is ook nog maar de vraag. Onze eigen Europese nerts is al sinds het einde van de 19e eeuw uit Nederland verdwenen en is eigenlijk alleen nog in Oost Europa en Spanje te vinden. De eerste meldingen van hun Amerikaanse neef hier in de vrije natuur dateren van na 1957 en de waarnemingen waren vrijwel al-

tijd afkomstig uit de directe omgeving van fokkerijen. Een belangrijke factor bij de teloorgang van de Europese nerts is waarschijnlijk eerder de vernietiging van de wetlands, de leefgebieden van de nerts, waardoor het dier nu hoog op de lijst van bedreigde zoogdieren in Europa terecht is gekomen.

Alle marters worden net als de hond- en katachtigen tot de roofdieren gerekend. Het zijn in het algemeen felle jagers, die vooral 's nachts hun leefgebied afstruinen op zoek naar een prooi. Eigenlijk zijn het meer loerders dan actieve jagers en moeten ze het vooral hebben van een verrassingsoverval. Hebben ze iets op het oog, dan kunnen ze hun slachtoffer met hun korte poten, scherpe nagels en lenige lijfje tot in de verste uithoeken achtervolgen. Daarbij gaan ze af op hun gehoor en vooral op neus. Geur is erg belangrijk voor marters: niet alleen bij de jacht, maar ook bij het herkennen van elkaar en van hun territorium, dat ze met geursporen afbakenen.

De martersprong

Kenmerkend voor marters op pad is het kegelen (recht op de achterpoten staan om zo de omgeving te verkennen) en de martersprong (met een bolle rug voortbewegen in golvende sprongen, waarbij de achterpoten op de plek van de voorpoten gezet worden). Alleen de das, toch al een geval apart in de marterfamilie, heeft een wat trage schommelende gang. Hij laat dan ook mede door zijn extra lange nagels duidelijke voetsporen achter. De pootafdrukken van de andere marters zijn vaak wat moeilijker te vinden, want ze sluipen het liefst wat verborgen tussen de struiken. Wie het geluk heeft er eentje in de sneeuw of in een modderplas te vinden, zal zien, dat ze wel wat op die van een kat lijken: ronde pootjes met mooie voetkussentjes. Maar de kat heeft meestal zijn nagels onder het lopen ingetrokken en dat kun je kennen de marters niet. Verder zit bij de kat het 5e teentje hoger op de poot en laat dus geen afdruk achter, terwijl de martersporen vaak wel vijf tenen met hun nagels laten zien. Een duidelijk verschil zit ook in het middenvoetskussentje, dat heeft bij de marterachtigen een duidelijke hoefijzervorm.

Een eigen plek

Alle marters, behalve de das, leven solitair in een eigen territorium. In de paartijd trekken man en vrouw even samen op, hoewel ze ook dan niet erg liefdevol met elkaar omgaan. Na de paring is de taak van de vader meteen uitgespeeld en de moeder staat er verder alleen voor. De jongen worden klein, blind en nagenoeg kaal geboren. Ze worden een paar

weken gezoogd, dan krijgen ze de eerste prooiën aangeboden en tenslotte mogen ze samen met de moeder op stap. Tegen de winter moeten ze op eigen poten leren staan en op zoek naar een plek voor zichzelf.

Elk dier heeft zijn eigen leefgebied, dat met keutels en soms met de geurstof uit de anaalklieren wordt gemarkeerd. De steen- en boommarters hebben ook nog geurklieren in hun

hermelijnkeutel

bunzingkeutel

steenmarterkeutel

uiteinde. Voor zo ver ze niet ter markering worden gebruikt, worden bij elkaar in een “latrine”, een ondiep kuiltje, gelegd, meestal in de buurt van een schuilplek. De boommarter heeft zo’n latrine ook wel boven in een boom, op een zijtak of in de vork van twee takken.

Vervolging

Een marter heeft een bijzondere dubbele pels van lange stevige dekharen met daaronder een dichte vacht van fijne wolharen, vaak in een afwijkende kleur. Dat bont was (en is) altijd zeer gewild, met als toppunt van luxe de koningsmantel van witte hermelijnen winterpelzen met de zwarte staartpunten er nog aan. Om dat bont én om hun gewoonte nog al eens aan de haal te gaan met het jachtwild en het pluimvee in het kippenhok, zijn marters net als andere roofdieren in het verleden altijd zwaar vervolgd geweest. Zo kon het gebeuren, dat de wezel tot 1987 bejaagd mocht worden, de bunzing en de hermelijn waren zelfs tot 1991 vogelvrij. De otter kwam begin 1900 nog in nagenoeg elk water van Nederland voor, ook in Drenthe. Uit de uitgaande stukken van 8 juni 1898 in het Gemeentearchief Dwingeloo blijkt, dat de gemeente Dwingeloo aan Roelof Eppinge Nysingh te Havelte een vergunning verleende tot het schieten van otters ‘in den Oude Stroom’. Nadat de jacht op visotters in 1942 werd verboden, heeft de stand zich nooit helemaal hersteld. De laatste Drentse otter werd in de jaren ’80 van de vorige eeuw bij het Zuidlaardermeer gezien en de laatste echte Nederlandse otter werd in 1988 in Friesland doodgedreden. Met kunst- en vliegwerk wordt nu gewerkt aan een nieuwe otterpopulatie. De steenmarter heeft dergelijke hulp niet nodig. Nieuw is hij niet in onze regio, getuige het verhaal, dat de Drie Podagrissen op hun rondreis door Drenthe in 1842 optekenden: “deze toren (=de kerktoeren van Sleen) diende voor ettelijke jaren, verhaalde men ons, aan een steen- of boomotter, een in Drenthe zeldzaam dier, tot bergplaats van

hoendereijeren, zeker niet op de strikst-eerlijke wijs uit de kippenhokken der boeren gegoocheld”. Zeldzaam is hij al lang niet meer en als moderne variant vergrijpt hij zich tegenwoordig niet alleen meer aan ‘hoendereijeren’, maar naar het schijnt ook aan remleidingen en elektrische bekabeling. Een verkeersslachtoffer in Overijssel had zelfs een maag vol wittebrood en leverworst.

Alle marterachtigen, ook een lastpost als de steenmarter vallen tegenwoordig onder de Flora- en Faunawet en zijn dus beschermd. Dat betekent, dat vangen, verwijderen of doden bij de wet verboden is. Overigens hebben zulke harde bestrijdingsmaatregelen weinig zin, want een opengevallen territorium wordt veelal meteen weer door een ander dier ingenomen. Ook lawaai en een anti-marterspray bieden hooguit tijdelijk soelaas, want een marter went snel aan zulke veranderingen in zijn omgeving. Eigenlijk is er maar één remedie en dat is voorkomen, dat het dier in huis, kippenhok of onder de motorkap kan binnendringen. Dat wil zeggen: zelfs de kleinste openingen goed afsluiten met metalen roosters of kippengaas en eventuele opstapjes via boomtakken, schuttingen e.d. verwijderen of van een kraag voorzien. Als dan ook nog op een rustige plek met een houtstapel, hooi- of strobalen een alternatieve schuilplaats wordt geboden, betekent dat een

welverdiend steuntje in de rug voor deze ‘struikrovers’.

Diet Prinsen

Literatuur:

- Zoogdier, kwartaaltijdschrift van de VZZ
- Telganger, nieuwsbrief van de VZZ
- Zoogdieren van Europa, KNNV, 1994
- Struikrovers, Geert-Jan Roebers en Stefan Halewijn, 2007
- De zoogdieren van Overijssel – A.D. Bode e.a.1999
- Encyclopedie Drenthe online
- Steenmarter in huis, wat nu? – provincie Drenthe
- Drenthe in vlugtige en losse omtrekken geschetst, Drie Podagrissen, 1842 / 1974
- Archief Reinder Smit, Historische Vereniging Dwingels Eigen

Districtsdag

Een viertal leden van onze afdeling bevond zich op zaterdag 20 september onder de ruim vijftig Drentse IVN'ers die aanwezig waren op deze eerste ledendag die door het district Drenthe van het IVN georganiseerd was in Orvelte. De jeneverbes was het thema. Tijdens het ochtenddeel waren er enkele interessante inleidingen verzorgd door Jan Grotenhuis, Albert Kerssies, Piet Kerssies en Pieter Posthumus. Zij lieten aan de hand van beelden, kaarten en onderzoeksresultaten zien hoe de jeneverbes verbonden is met het Drentse landschap, met de cultuurhistorie, hoe deze conifeer zich handhaaft en waardoor die bedreigd wordt. Want het gaat niet echt goed met de jeneverbes. Echter door enkele simpele maatregelen te nemen kun je jeneverbestruwelen redden. IVN'ers kunnen er een rol bij spelen. Hoe ze dat kunnen, ontdekten ze 's middags in workshops. Ze konden actief aan de slag: Verkenning van het jeneverbeslandschap op de fiets, uitvoeren van beheerswerkzaamheden of uitvoering van educatieve activiteiten voor de jeugd. Als het aan de IVN'ers ligt is er hoop voor de jeneverbes. De dag heeft geresulteerd in een aantal concrete plannen door verschillende IVN-afdelingen.

Toen is ook het eerste exemplaar van het IVN routeboekje 'Drenthe grenzeloos' uitgereikt aan gedeputeerde Munniksma. Dit boekje is de Drentse afsluiting van de landelijke IVN-campagne NatuurNetwerk. Het ruim 200 pagina's tellende boekje beschrijft zeventien fiets- en wandelroutes door heel Drenthe in woord, kaart en beeld. Naast cultuurhistorische besteedt het boekje uiteraard veel aandacht aan landschappelijke en groene wetenswaardigheden. Het boekje is bestemd voor alle leden van IVN-Drenthe.

Natuurwerkdag

De natuurwerkdag, traditiegetrouw op de eerste zaterdag van november, was weer een succes.

Vele tientallen scouts uit Oosterwolde en Diever en een aantal volwassenen staken vol enthousiasme hun handen uit de mouwen. Zij gingen opslag van grove den te lijf op de Hoekenbrink en de Vledderhof. De organisatie was opnieuw in de vertrouwde handen van Kees van Hasselaar en Herma Meijer. De prima verzorging van de inwendige mens via SBB droeg veel bij aan de werklust en de kwaliteit van de arbeid. Het is een zeer zinvolle activiteit, die er toe bijdraagt een jeugdig publiek bij de natuur te betrekken.

Havelterberg

De plannen voor de natuurgebieden rond Havelte naderen het eindstadium. De provincie heeft in overleg met de beheerders, IVN-Westerveld, Vogelwacht Uffelte en andere betrokkenen een beheerplan opgesteld. Daarmee zijn de randvoorwaarden, gebaseerd op de Natura 2000 wetgeving, voor het plan Havelterberg van de gemeente bekend. Inwoners van Havelte hebben door middel van een door de gemeente verspreide huis-aan-huis prospectus kennis kunnen nemen van de ontwikkelde ideeën. Veel mogelijkheden worden genoemd, weinig is nog concreet. We blijven het volgen en meedenken.

Het projectplan Havelterberg kan nu verder worden opgepakt, in januari pas wordt e.e.a. weer opgestart. We houden jullie op de hoogte en wie wat in wil brengen wordt verzocht contact op te nemen met het bestuur.

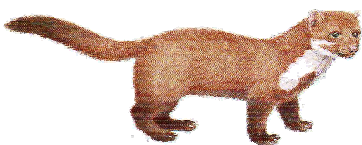
Steenmarter

Herkenning: Heeft het formaat van een slanke kat, maar staat wat lager op zijn poten. De vacht is grijsbruin

met lichtere onderharen. De bef is (vuil)wit en loopt soms door tot op de voorpoten. Het neuspuntje is vleeskleurig. De oren zijn wat meer aan de zijkant van de kop geplaatst dan bij de boomarter.

- Lengte kop tot staart: 40-52 cm (man) / 37-48 cm (vrouw)
- Lengte staart: 20-30 cm (man) / 20-30 cm (vrouw)
- Gewicht: 1400-2100 gr (man) / 700-1700 gr (vrouw)

Biotoop: Was tot voor kort vooral te vinden in landelijk gebied in de buurt van huizen en boerderijen, maar hij heeft zijn leefgebied tegenwoordig uitgebreid tot in de grote steden. Hij zwervt daar door zijn territorium en heeft onderweg vele schuil-

plaatsen: in takkenhopen, onder struiken en in boomholtes, maar ook op zolders, in spouwmuren en kruipruimtes, zelfs onder de motorkap van auto's. Hij kan uitstekend klimmen en heeft maar een klein gaatje nodig om binnen te komen. Met de achtergelaten prooiresten en stinkende latrines kan hij voor veel overlast zorgen.

Voedsel: Is een alleseter: muizen, vogels, eieren, jonge konijnen, kevers, rupsen, wormen, kikkers, huisafval en zelfs egels en spitsmuizen. In de (na)zomer ook veel bessen en andere boomvruchten.

Voortplanting: De paartijd is in de zomer, maar pas na de winter begint de werkelijke draagtijd. In het vroege voorjaar worden de (2-4) jongen geboren. Die zijn heel speels en kunnen daarbij veel kabaal maken.

Verspreiding: Algemeen in Europa, niet in Engeland, Schotland en Ierland. Hij heeft een hekel aan kou, dus ook niet in Scandinavië.

Een hoop geel zand in het bos

Een vaste route, die met grote regelmaat gelopen wordt, is een goed uitgangspunt om de natuur te monitoren. Door de regelmaat en de vertrouwde omgeving vallen veranderingen snel in de omgeving op. Als je tenminste je ogen, oren en neus open houdt. In dat opzicht houd ik als hondeneigenaar een paar stukjes natuur goed in de gaten. Rondom Zorgvlied heb ik twee à drie vaste routes die iedere maand een keer of twee loop. Nu weet ik dat ik door monitoren en hondenuitlaten met elkaar te verbinden bepaalde natuurliefhebbers prikkel maar daarover in een later verhaal wat meer.

Zo liep ik vorig jaar langs de Schurerslaan aan de zuidkant van Zorgvlied langs een bosje mooi gelegen tussen weilanden toen ik een hoop geel zand zag liggen. Niet zomaar een mierenhoopje maar een heuse berg vers geel zand. Daar moest ik het mijne van weten en dus liep ik van het pad af naar de hoop zand toe. Het was een indrukwekkend graafwerk en er was een mooi hol gegraven en een pad dat in een bocht naar het hol toeging. Zorgvuldige inspectie van het pas naar het hol toe maakte duidelijke prints zichtbaar:

Kortom een das! Daarna via een bevriende dassenkenner gevraagd of de locatie van deze kleine burcht bekend was. Dit bleek niet het geval, wel kreeg ik spontaan een hele lijst opgestuurd met burchten in en om het Drents Friese Wold waar we samen zijn gaan kijken. Zo ben ik uiteindelijk de dassen in en om het Drents Friese Wold gaan inventariseren. Een paar keer per jaar alle burchten langs om te kijken of er nieuwe ontwikkelingen zijn. In de zomer posten bij burchten om vast te stellen of er jonge dasen zijn en alles natuurlijk rapporteren richting de beheerders en Das & Boom.

Mijn ontdekking was trouwens geen echte burcht maar een zogenaamde bij-burcht of vluchtburcht die Dassen gebruiken als voor het zoeken naar voedsel te ver van hun vaste stek zijn of als er onraad is. Inmiddels is ook de bij-burcht niet meer. Het Drents Landschap heeft het stukje natuur in beheer genomen waardoor het begraasd wordt. De koeien slapen graag in het bosje waar de burcht was en van gezelschap, anders dan vossen, houden dassen niet.

André van Es

Das

Herkenning:

Heeft een plomp lichaam, ongeveer zo lang als een vos maar zwaarder

en lager op de poten, heeft een korte staart, grijze vacht met een lichte ondervacht en een lichte kop met twee donkere strepen vanaf zijn snuit tot over de oren. Met zijn kleine oogjes, in de vacht verzonken oren, korte poten en lange nagels is hij goed toegerust voor stevig graafwerk.

- Lengte kop tot staart: 67-80 cm (man en vrouw)
- Lengte staart: 12-19 cm
- Gewicht: 9-17 kilo (man) / 6-14 kilo (vrouw)

Biotoop: Kleinschalig akker- en weidelandschap, afgewisseld met bosjes en houtwallen. Daarin graaft een dassenfamilie samen een burcht met meterslange gangen en verschillende kamers. Die worden bekleed met droog gras, dor blad, mos of varens. Het nestmateriaal wordt regelmatig gelucht en zo nodig vervangen. Mits niet verstoord blijft zo'n burcht jaren in gebruik, soms met vos of konijnen als medebewoners. De das is de enige martersoort, die in groepen sociaal samen leeft.

Voedsel: Gaat 's nachts op voedseltocht, vertrouwt m.n. op zijn neus, zijn kleine oogjes geven maar weinig zicht. Hij is dus geen goede jager maar eet wat hij tegenkomt: bij voorkeur regenwormen, maar ook kevers, kleine zoogdieren, wespenlarven, vruchten e.d. In de herfst legt hij een vetreserve aan, zodat hij het in de winter kalm aan kan doen.

Voortplanting: De paartijd is in de zomer, maar de draagtijd begint pas in de winter; in februari/maart worden dan 2-5 jongen geboren.

Bedreiging: De mens met zijn verkeer en zijn honger naar ruimte.

Verspreiding: Heel Europa (m.u.v. het uiterste noorden van Scandinavië) tot in China.

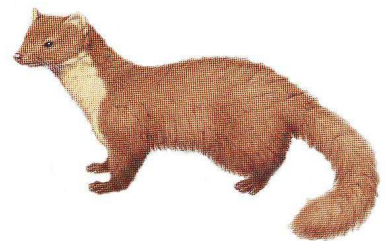
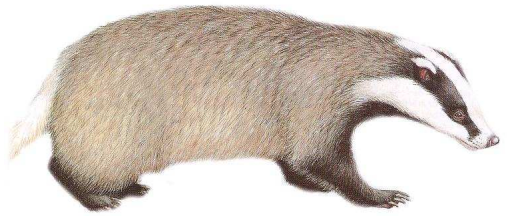
Boommarter

Herkenning: Heeft een donkerbruine tot roodbruine vacht met grijsbruine onderharen. Hij heeft een lenig lijf, stevige klimpoten met scherpe nagels en een lange volle pluimstaart.

Opvallend zijn de donkere neus, de vrij grote oren en de grote gelige bef. Hoewel er in theorie duidelijke verschillen zijn met de steenmarter, blijkt het in de praktijk lastig om beide martersoorten te onderscheiden.

- lengte kop tot staart: 48-53 cm (man) / 40-45 cm (vrouw)
- lengte staart: 25-28 cm (man) / 23-26 cm (vrouw)
- gewicht: 1200-1900 gr (man) / 850-1300 gr (vrouw)

Biotoop: De boommarter is een echt bosdier, met een lichte voorkeur voor bossen op de drogere zandgronden. Hij bewoont

oude spechtenholten en andere boomholtes, het mannetje heeft ook schuilplekken op of onder de grond.

Voedsel: Hij kan goed klimmen en springen en jaagt zo van de grond tot in de boomtoppen. Hij pakt alles wat hem voor zijn snuit komt: muizen, konijnen, vogels, eieren, kevers, rupsen en zelfs eekhoorns. In de zomer leeft hij deels vegetarisch op bosvruchten (bessen en bramen).

Voortplanting: De paartijd is in de zomer, maar na een uitgestelde draagtijd worden in het vroege voorjaar de (2-6) jongen geboren.

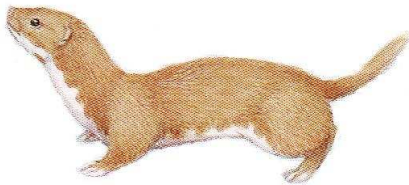
Bedreiging: Door bejaging en verlies van biotoop is de boommarter vrij zeldzaam geworden. In Nederland en België staat hij op de Rode Lijst van zeldzame en bedreigde diersoorten.

Verspreiding: Heel Europa, niet in Portugal en grote delen van Spanje en ook niet in zuid Engeland.

Wezel

Herkenning:

Heeft een lang gerekte lijfje met korte pootjes en is nauwelijks langer dan een potlood. Zijn gewicht benadert zo ongeveer dat van een goed doorvoede muis. Het is daarmee het kleinste roofdier van Europa. De vacht is grijsbruin met een witte buik; de overgang tussen rug- en buikvacht is onre-

gelmatig getekend. Hij heeft een vrij korte staart en vaak een bruin vlekje achter de mondhoek.

- Lengte kop tot staart: 15-24 cm (man) / 13-21 cm (vrouw)
- Lengte staart: 4-6 cm (man) / 3-5 cm (vrouw)
- Gewicht: 65-150 gr (man) / 40-85 gr (vrouw)

Biotoop: Voelt zich overal thuis: bos, duinen, weiden en akkers, ook in bosjes, houtwallen en heggen in de buurt van huizen. Hij heeft een voorkeur voor wat drogere terreinen. Hij zoekt daar een schuilplaats in allerlei hopen en gaten: muizengangen, in houtmijten of tussen boomwortels.

Voedsel: is meestal 's nachts maar soms ook overdag op pad en jaagt dan op (woel)muizen, m.n. veldmuizen, achtervolgt deze zelfs tot in hun holletjes. De prooi wordt met een beet in de nek gedood. Bij gebrek aan muizen eet hij ook wel jonge vogeltjes of vogeleieren. De keutels zijn net als bij de andere marterachtigen sterk gedraaid/gevlochten met een puntje aan het einde.

Voortplanting: Krijgt in april/mei een nestje van 4-5 jongen, soms is er later in de zomer een tweede worp.

Bedreiging: Al is het een felle rover, ook zelf is hij nog wel eens de pineut: hij wordt gepakt door kat, uil of vos.

Verspreiding: heel Europa met uitzondering van Ierland.

Nachtvlinders

Een klein jaar inventariseren leverde de nachtvlinderwerkgroep tot nu toe 119 herkende soorten op. Soorten die we heel vaak zagen: huismoeder, haarbos, geel beertje, kleine beer, hazelaaruil, witte tijger, dromedaris, hageheld en hagedoornvlinder. Spectaculair waren de verschillende soorten pijlstaarten, tandvlinders en beren.

Sommige soorten troffen we slechts één keer aan en ook verschilden de soorten met het vorderen van het seizoen.

Albert Bos en Albert Henckel fotografeerden volop en determineren de soorten aan de hand van deze foto's. Dat is wel de meest diervriendelijke methode. Andere gidsen nemen de vlinders wel eens nachtje mee, zetten ze in de koelkast en brengen de beestjes de volgende dag in alle rust op naam. Doordat de vlinders toch wel wat onrustig zijn in de doosjes verliezen ze wel wat aan schoonheid. Maar in een vleermuisbek verdwijnt ook alle schoonheid.

Voor het Nationaal park Dwingelderveld hebben we inmiddels twee excursies gegeven. De eerste moest vanwege het slechte weer nog een weekje worden uitgesteld. Het aantal deelnemers was op beide avonden niet zo groot - vijf en elf - en ook het aantal vlinders neemt in september toch af. Maar in ieder geval waren de deelnemers en wij enthousiast.

Heel bijzonder waren de parende tijgerslakken aan een lange dunne slijmdraad. Els wist van het fenomeen en wist dat die avond met dat weer een uitgelezen moment was. De vondst van

meerdere paringen maakte van de theorie praktijk. Voorwaar een stukje natuurbeleving dat Els prachtig uitgedroeg.

Tijdens de tweede avond voor het NP toonde een andere ervaren nachtvlinderdaraar zijn net gekochte nachtvlinder. Het was ook deze keer vrij koud en

de combinatie met het droge weer maakte dat het aantal vlinders niet zo spectaculair was. De opkomende mistflarden betekende een feeëriek einde van een avondje buiten.

Voor volgend jaar gaan we het programma nog wat aanpassen. De publieksexcursies vroeger in het jaar levert ongetwijfeld meer soorten en aantallen op en wellicht kunnen we ook enkele excursies voor het Drents Friese Wold verzorgen.

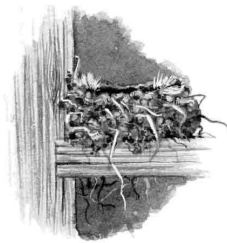
Henk Barendsen

Boerenzwaluw zonder boeren

Ik begin mij nu toch wat zorgen te maken over de laatste vier uitgevlogen jonge boerenzwaluwen. Het is 12 september en nog steeds gaan deze jongen, twee weken uit het nest, 's avonds tegen de schemer weer binnen zitten terwijl het merendeel al op trek is gegaan.

Op de fiets naar het dorp zag ik bij de Stroom vandaag nog een aantal vliegen en jagen. Ik vraag mij af of dat misschien de mijn zwaluwen zijn, of dat het wat anderen zijn geweest. Om de een of andere duistere reden zijn het er van avond maar drie die binnen zitten. Drie dagen geleden was hier boven mij nog een groep van zo'n 35 stuks speels aan het jakkeren en dollen. Nu is het, afgezien van deze laatste jongen, ineens heel stil geworden.

Jaren geleden heb ik ook eind september begin oktober wel van die verzamelingen gezien. Het bijzondere van de laatst uitgekomen jongen van dit jaar is dat zij, rond de twaalf dagen oud, met nest en al op de grond waren gevallen. Het nest was oud en uitgedroogd. Ik heb ze toen teruggezet in een oud leeg nest, een paar meter eraan. Daarna ging de voeding gewoon door.

Er zijn bij mij dit jaar totaal negen nesten van vier en soms ook drie jongen groot gebracht. Vijf in het voorjaar en daarna nog vier nesten. Het vijfde stel heeft waarschijnlijk elders een plekje gevonden. Of één van de echtelieden is omgekomen.

De weersomstandigheden waren nu beter dan vorig jaar. Toen was het een te koude en droge zomer met veel te weinig insecten. Hoe minder insecten hoe minder eieren en grootgebrachte jongen. Bij droogte hebben ze het heel moeilijk, ook al om aan goed bouw materiaal voor een nieuw nest te kunnen komen.

In het verleden hadden ze wel vijf of zes jongen in een nest. Dat was in de tijd van de kleinschalige veehouderij met buitenlopend vee, open mestvaalten, rommelig landschap en volop insecten. Er moeten bij mij dit jaar zo'n 26 jongen zijn uitgevlogen. Toch kunnen het er niet meer dan twintig zijn geworden. Vier maal heb ik – hoe onbegrijpelijk – een volgroeid jong dood heb opgehaald. Helaas. Onderzoek laat zien dat van de jonge zwaluwen slecht 25 procent het eerste jaar overleeft. Van de volwassen vogels zijn dat er een kleine 40 procent. Hoe ouder en ervarener een vogel wordt, hoe meer de overlevingskansen die heeft.

De grootste gevaren doen zich voor tijdens de trek en de overwintering. Zij overwinteren ver achter de evenaar: de zuidpunt van Afrika, Namibië en Botswana bijvoorbeeld. Het is afhankelijk van waar uit Europa ze zijn vertrokken. Veel slachtoffers vallen als gevolg van slechte weersomstandigheden zoals bij de Sahara-oversteek. Daar kunnen zware zandstormen woeden. In het overwinteringsgebied moeten ze zich een nieuw verenpak aanmeten. Hieronder volgen wat citaten uit een onderzoeksverslag van Bennie van den Brink:

“Als ze in herfst in Afrika aankomen zijn de veren helemaal afgeragd. Rafelig, stukken eruit, alle glans is weg. In Nederland beginnen ze niet met de rui, tijdens een stop in Zuid Europa wel, met een paar pennetjes, voordat ze de Sahara oversteken.

Ze maken in Afrika een complete rui door. Een zwaluw moet altijd over een optimaal vliegvermogen beschikken omdat ze

vliegend aan de kost moeten komen.

Daarom ruit hij maar één pen tegelijk, uiteraard symmetrisch. Dat duurt 14 tot 16 dagen, de hele rui periode drieënhalve maand. In die periode is er weinig verplaatsing en trekbeweging en is de keuze van de overwinteringsgebieden erg belangrijk. Er moet voldoende voedsel zijn voor de aanleg van nieuwe veren, en met een goede conditie kun je gemakkelijker terugvliegen naar Europa. Daarbij is ook de lengte van de staartpennen heel belangrijk bij de partnerkeus; vrouwtjes houden van mannen met lange staarten. “

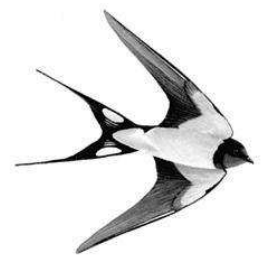
- Ze trekken over een afstand van 5000 tot 6000 km.
- Zij doen daar 6 tot 8 weken over, inclusief de tussenstops.
- Normaal wegen ze 20 gram, en vallen tijdens de trek soms terug tot 14 gram.
- Zij overbruggen 100 tot 400 km. op een dag.
- Een zwaluw van 10 jaar oud, dat komt zeker voor, heeft alléén al op trek, ruim meer dan 100.000 km. afgelegd.
- Er zijn in het verleden in overwinteringsgebieden op slaappleaatsen aantallen van 500.000 tot 1 miljoen stuks aangekomen.

“Wat betreft bescherming? We hebben geprobeerd om prachtige grote en brede rietkragen in de buurt van Maun beschermt te krijgen, langs de Boteti rivier. Er zaten ook rietalscholvers en kolonies wevers. Maar in de jaren negentig is er een droogte begonnen die te lang heeft geduurd. De rivier viel bijna helemaal droog. De rietvelden zijn in brand gestoken, en boeren namen de grond in gebruik en er is niets meer van over. Je ziet er nog wel eens wat boerenzwaluwen vliegen, maar ik vond vorig jaar nog maar één rietveldje van misschien honderd meter. In de uitgestrekte Okavango-delta die er ook ligt, kunnen ze nog terecht.”

De grootschalige landbouw kan moeilijk worden teruggedraaid, en de boeren die boeren verder zonder de boerenzwaluw. Het is triest maar waar, de boeren en de boerenzwaluw scheiden hun wegen.

Van den Brink: “De boerenzwaluw zal de komende vijftig jaar voor een groot deel uit Europa verdwijnen. Ze zijn in aantal de afgelopen 25 jaar met 80 procent afgenomen. Ken je de KKM? Dat is de ‘Keten Kwaliteit Melk’. Een organisatie die zegt namens de consument te spreken maar in feite zijn het de grote supermarktketens. De KKM en de EU legt de boeren strenge hygiëne maatregelen op. Alles – melk, aardappels, groente, fruit – moet superschoon en hygiënisch geproduceerd worden. Want dat wil de consument! Er mag geen vogelpoepje op een hoop aardappels terecht komen, dan wordt de partij afgekeurd. En melk? Belachelijk, zeker als je ziet door wat voor een gesloten systeem de melk haar weg aflegt. Misschien moeten boeren straks wekelijks de stallen spuiten tegen vliegen.” (even niet beseffend dat wij zonder de insecten niet kunnen bestaan)

Het is voor alsnog onverklaarbaar waarom sommige zwaluwsoorten in Afrika hun jongen groot brengen en de onzen zo'n gevaarlijk traject gaan volgen. Is het misschien een vorm van risicospreiding? Of kan het soms zijn om ons, ondankbaren door euro-

tekens gehinderd, met groot gevaar voor eigen leven van veel lastige insecten af te helpen? Wie zal het zeggen. Laten wij in ieder geval heel zuinig op ze zijn. Ik heb al vaak nederig en vol van bewondering kunnen vaststellen dat een als eerste teruggekeerd mannetje uitgeput binnen weer op zijn favoriete plekje zat. Op zijn vroegst al een keer op 8 april. De vrouwtjes en de rest die arriveren vaak een week of meer later.

Nu de zwaluwen van de nog bestaande boerderijen worden geweerd gaan ze noodgedwongen uitwijken naar de niet boeregebouwen alwaar zij vaak veel overlast veroorzaken waarvan de boeren in hun schuren en stallen praktisch weinig hinder ondervonden doordat al de geproduceerde mest en andere troep zich met het boerenafval als vanzelf wel oploste.

Bij de meeste woningen en bijgebouwen is dat een wat ander verhaal, zo ook bij mij. Niet alleen onder het nest komt er een door de jongen geproduceerde flinke hoop mest te liggen, maar, evenals bij de bouw van onze huizen waarbij de bouwvakkers veel afval achter laten, gaan ook de zwaluwen veel bouw materiaal morsen zoals modder, plantenresten of paardenhaar. Het verschil is zij in tegenstelling tot de meeste bouwvakkers later daarvan helemaal niets gaan opruimen. Dat zul je na afloop wel even zelf moeten doen.

Overigens, de natuur zal dat uiteindelijk heus zelf wel gaan opruimen, maar ja, dat duurt ons – druk druk druk – veel te lang. Het leven is kort. Het kan veel overlast en ergernis veroorzaken en ik kan mij voorstellen dat in bepaalde situaties mensen deze aandoenlijke lastposten toch gaan verjagen. Jammer, want wat je vaak kunt doen dat is onder het nest, op de grond of tenminste een meter beneden het nest, een opvang aanbrengen zodat het later heel simpel te verwijderen is.

Echter, ook op hun vaste rustplaatsen komt een flinke laag poep te liggen en daarom is het ook slim om ze eventueel een aantrekkelijke rustplaats aan te bieden daar waar dat niet veel kwaad kan doen, of anders kun je misschien ook daar de mest gaan opvangen.

Ik zelf heb het plan opgevat om ze het komend voorjaar proberen over te halen, voor een aantal stelletjes althans, hun nesten buiten te bouwen onder een luifel en een overstekende dakgoot. Ik wil dat gaan doen door in de handel zijnde kunstnesten en plateau'tjes als basis aan te brengen.

Ik kijk nu al weer uit naar het voorjaar, wanneer zij, in hun mooie pandjesjas, kastanje bruine keel en met hun vrolijk makend getjotter ons wederom de eer aan doen nog steeds bij ons te willen zijn.

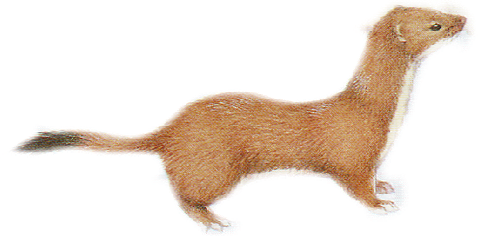
Melle Hiemstra

- Het fantastische verslag van Berend van den Brink (Bennie) is terug te vinden in SOVON NIEUWS van Juni 2004.
- SOVON vogelonderzoek. Rijksweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen.

Hermelijn

Herkenning:

Lijkt erg op een wezeltje met zijn grijsbruine vacht en witte buik, alleen is de overgang tussen beide kleuren kaarsrecht zonder de bochtige belijning van de wezel. Ook is hij net een slag groter en heeft hij een langere en dik behaarde staart. Die staart heeft altijd een zwarte punt, ook als hij in koudere streken 's winters naar wit verkleurt.

- Lengte kop tot staart: 24-29 cm (man) / 21-26 cm (vrouw)
- Lengte staart: 9-12 cm (man) / 8-10 cm (vrouw)
- Gewicht: 150-445 gr (man) / 140-260 gr (vrouw)

Biotoop: Is net als de wezel heel veelzijdig in zijn biotoopkeuze. Hij zoekt echter meer vochtiger gebieden op zoals slootkanalen, rietvelden en moerasbossen. Hij schuilt in oude mollengangen, konijnenholen en allerlei andere spleten en gaten.

Voedsel: Vangt kleine zoogdieren als (woel-)muizen en vogels en hun eieren. Hij kan ook prooien de baas, die twee keer zo groot zijn als zichzelf (konijnen). Hij kan goed zwemmen, dus als het nodig is, zit hij zijn prooi tot in het water achterna.

Voortplanting: Krijgt maar een worp per jaar, rond mei worden 6 of meer jongen geboren. Moeder en kinderen blijven tot in de winter bij elkaar en gaan samen op roofpad.

Bedreiging: Heeft van andere dieren niet veel te vrezen, hoewel hij wel eens wordt gedood (maar niet opgegeten) door een vos. Het grootste gevaar voor een hermelijn vormt het verkeer.

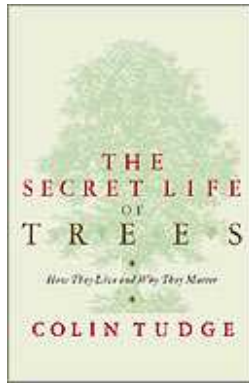
Verspreiding: Groot deel van Europa, maar niet in de landen aan de Middellandse Zee.

Het verborgen leven van bomen

Ik breng menig uurtje door op een vliegveld en dan is het verleidelijk om even door de boekhandel te lopen. Een collega en ik proberen dan altijd via de vaste aanbieding, 3 halen 2 betalen, samen drie boeken aan te schaffen. Meestal staat er iets op mijn lijstje maar deze keer niet. Toen zag ik dit boek liggen "The Secret Life of Trees" van Colin Tudge. Eerst dacht ik dit is de zoveelste aflevering van "The Secret" of een ander spiritueel werkje dat de mens in evenwicht met natuur probeert te brengen. Vluchtig doorkijken gaf een heel andere indruk.

Plezierig aan het boek vind ik meteen al de stijl. De lezer wordt meegenomen in de enorme kennis die de auteur over zijn onderwerp heeft. In het voorwoord stip hij kort de verhouding tussen mens en boom vanuit historisch perspectief aan om zich vervolgens te buigen over de vraag wat is een boom? Antwoord: een grote plant met een stok in het midden. Waarom zou je een boom zijn? Hoe zijn bomen ontstaan? Waarin het verhaal van het ontstaan van het leven wordt verteld en hoe dit uiteindelijk heeft geresulteerd in het ontstaan van een wonderlijke plant als een boom. Want dat wil de auteur ons wel duidelijk maken, het ontstaan van bomen is geen vanzelfsprekendheid. Vooral hout het materiaal dat bomen mogelijk maakt is van een wonderlijke complexiteit, stevigheid en vol doet perfect aan eisen die nodig zijn om een boom mogelijk te maken.

Na het verhaal verteld te hebben over hoe bomen evolutionair tot stand zijn gekomen neemt Tudge ons bij de hand langs alle denkbare bomensoorten op de wereld. Het is indrukwekkend hoe hij in een aantal hoofdstukken over bijvoorbeeld coniferen alle mogelijke varianten langsloopt. Duidelijk uitlegt wat de verschillen tussen de verschillende families zijn en wat ze zo geschikt maakt voor hun leefgebied. Leuk feit is dat hoewel de familie van de pijnbomen niet de grootste is, wel zijn er zeer veel soorten bekend. Een feit dat Tudge verklaart uit het feit dat pijnbomen vooral voorkomen op het Noordelijk halfrond waar ook de meeste wetenschappers werken. De lezer kan niet verwachten op basis van dit

boek alle bomen te kunnen determineren maar weet wel waarom ze ergens leven wat de concurrenten zijn en daarbij is hij in een formidabel panoramisch overzicht over alle 60.000 boomsoorten bijzonder volledig.

Het derde deel van het boek gaat over hoe bomen leven. Uiteraard worden de grote rol die schimmels in het

netwerk van bomen spelen duidelijk toegelicht. Het belang van water. Ook hoe in tropische bossen er veel variatie in boomsoorten is per vierkante kilometer terwijl in Noordelijke bossen deze variëteit veel minder is. Waarom dat zo is? Lees het boek, parasieten hebben er waarschijnlijk mee te maken. In een laatste hoofdstuk kijkt Tudge ook nog vooruit. Welke rol kunnen bomen spelen om de klimaatproblematiek te bestrijden en vooral wat mag je niet van bomen verwachten.

Ik vond het een bijzonder boek waar je heel veel van opsteekt zonder dat je de indruk hebt dat je een studieboek zit te lezen. Het is plezierig en onderhoudend geschreven en de kennis van de auteur is adembenemend en zijn enthousiasme aanstekelijk.

André van Es

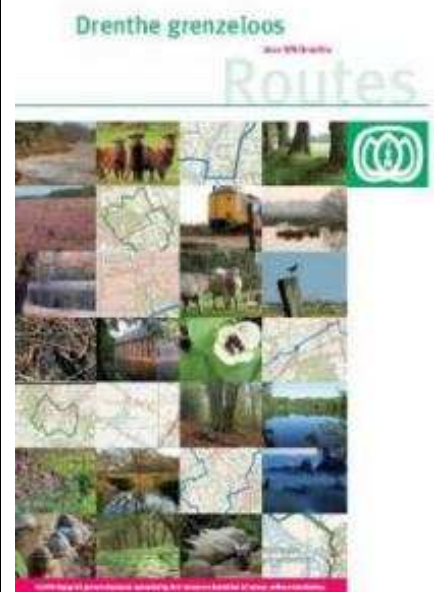
Het verborgen leven van Bomen Colin Tudge
EAN: 9789027484680

Drenthe Grenzeloos

Tegelijk met de Adder krijgen de leden van onze afdeling het boekje "Drenthe grenzeloos" bezorgd. Een prachtig boekje met 17 routes verspreid over heel Drenthe, deels om te wandelen, deels om te fietsen. Het is een gezamenlijk product van IVN Drenthe, dus de IVN-afdelingen samen met het IVN-Consulentschap. Dit routeboekje is het Drentse slotstuk van een landelijke Campagne IVN-NatuurNetwerk om op allerlei manieren ecologische verbindingen in Drenthe te realiseren.

Naast dit boekje zijn er in dat kader onder meer ecologische stapstenen ingericht en cursussen ecologisch tuinieren gehouden. Het is een handzaam boekwerkje geworden. Praktisch van opzet en oogstrelend van vormgeving.

Het boekje is één van de vele producten en activiteiten die het doel van de IVN-campagne ondersteunen: draagvlak voor, en realisatie van, Ecologische Verbindingen in Drenthe.

Tekenbeten minder gevaarlijk dan gedacht

Nieuw onderzoek.

Onder bovenstaande kop verscheen in september een artikel in het Dagblad van het Noorden naar aanleiding van een onderzoek van de Amelandse huisarts Jac Jacobs. Hij publiceerde daarover in het Nederlands tijdschrift van Geneeskunde. Het artikel vermeldt dat ca 20 procent van de teken de bacterie *Borrelia* bij zich draagt. Deze bacterie is verantwoordelijk voor het overbrengen van de ziekte van Lyme.

Lang niet elke beet, ook van besmette teken, levert besmetting op. Op grond van meerdere onderzoeken is geconcludeerd dat de besmettingskans tussen de 0,1 en 4,4 procent is. Hij concludeert daaruit dat paniek na een tekenbeet niet nodig is en neemt daarbij het woord 'tekenfobie' in de mond.

Ervaring met Lyme

Enkele dagen later stond er in dezelfde krant een verhaal van een ervaringsdeskundige. Zij schetst de narigheid die haar is overkomen na een besmetting. Jarenlange ellende. Lichamelijk tot weinig in staat, altijd moe, griepachtige klachten gepaard gaande met spier- en gewrichtspijn, hoofdpijn, keelpijn, pijn in de benen, moeite met lopen, keelpijn en neurologische problemen. Goed functioneren in de maatschappij en het afmaken van een studie bleek haar niet mogelijk. De diagnose Lyme werd pas na vele jaren gesteld. Herstel mocht haar tot nu toe niet ten deel vallen.

Gedragsregel

Belangrijk blijft dat je jezelf goed controleert na een wandeling in het veld of door hoog gras. En mocht je gebeten zijn dan is het zaak de teek te verwijderen. Hierbij moet je de teek uit de huid trekken. Niet draaien en het lijfje niet platdrukken, want de teek leegt dan in een reflex haar maaginhoud en daar zitten juist de bacteriën in. Een kenmerkende uiting van besmetting is het ontstaan van een rode kring om de plaats van de beet. Niet alle besmettingen echter geven zo'n kring.

De ziekte van Lyme kan, als het tegen zit, grote invloed hebben op het leven van de patiënt. Een goed advies blijft dan ook om bij twijfel de huisarts te raadplegen. Voor meer informatie vind je op: www.tekenbeetziekten.nl.

Van deze site is ook het artikel "Verwijderen van een teek" overgenomen.

Verwijderen van een teek

- Verwijder de teek zo snel mogelijk, dit verkleint de kans dat geïnfecteerde teken bacteriën overdragen. Binnen 24 uur verwijderen geeft géén garantie dat de teek niet kan besmetten! (uit diverse meldingen die wij aantreffen blijkt dat besmetting kan plaatsvinden tussen de 0 en de 78 uur).
- Verwijder de teek zonder te draaien en zonder de teek te beschadigen, niet erin knijpen aangezien er anders een risico is dat de teek zichzelf leeg maakt en het risico op een tekenbeetziekte verhoogt.
- Irriteer de teek niet met olie, alcohol of vuur e.d., dit verhoogt de kans op besmetting!
- Desinfecteer het bijtwondje na verwijdering van de teek met alcohol 70 % of met jodium. Het tekenverwijderapparaat kun je na gebruik in kokend water worden desinfecteren.
- Noteer (wanneer opgemerkt) altijd datum en plaats van een tekenbeet; dit is nuttig als later blijkt dat je besmet bent geraakt. De tekenbeet kan je al lang weer vergeten zijn.
- Houd de plaats van de tekenbeet gedurende ten minste 8 weken goed in de gaten. Verschijnt er een rode vlek op het lichaam (op de plek van de beet of elders) ga dan onmiddellijk naar de huisarts en vraag om een antibioticakuur.
- Krijg je klachten zonder dat er een vlek was, zoals griepachtige verschijnselen, keelpijn, hoofdpijn, koorts (opvallend kan zijn dat andere gezinsleden geen griep hebben) wees dan ook zeker alert en raadpleeg je huisarts (bij ernstige twijfel kunt u verzoeken om een antibioticakuur, 'het zekere voor het onzekere')

Meindert Drijfholt

De plaatsnaam Doldersum

Ontleend aan wijlen J.C.ter Laak (ongepubliceerd manuscript, 2006 naamkundige te Amsterdam, via Th. Spek RACM Amersfoort)

Oudste vermeldingen in de archieven

1297 bona dicta Reimunding in Dolre, 1420 Doldersem, 1519 de bueren van Dolderen (Ordelen, 16), 1524 onse arve ende guderen .. geheyten Dollersen gelegen int karspel van Vledderen (chart. Drenthe), 1547 de van Doldersum

Uit de vermeldingen blijkt, dat het gedeelte –sum een latere toevoeging is, vermoedelijk te interpreteren als een genitief-s in combinatie met hēm ‘woonplaats, nederzetting’. Het element hēm (nl. heem, heim, hoogduits Heim) komt in talloze plaatsnamen voor, maar is in Drentse namen ongebruikelijk. Dat wordt bevestigd door de oudste vermelding van Doldersum. De oorspronkelijke naam is dus in de 13e eeuwse gedaante Dolre overgeleverd.

Verklaringen

De schrijver beargumenteert, uitvoerig gedocumenteerd, de conclusie dat de vermoedelijke oorspronkelijke betekenis van het begin van de plaatsnaam --Dolder--, ook voorkomend als Dulder, 'terrein met rijshout' betekent. Daarbij moeten we dan denken aan een terrein waar welbewust hakhoutbeheer plaatshad, in dit geval dan waarschijnlijk met het doel hout voor stokken, stelen, palen e.d. te kunnen produceren. Een bos dat voor dergelijke doeleinden gebruikt wordt heet ook wel een spaartelgenbos, en in het Duits Niederwald.

Vergelijkbare namen

- Den Dolder bij Wageningen (oudste vermelding: 838)
- Dulder (buurschap, voormalige marke in gem. Weerselo; 10e eeuw)
- Dolderman, boerderij gelegen ten westen van de Letteler enk aan de rand van een dekzandruggetje, bij Lettele Overijssel (1399 tho Dolre).
- Den Dolder in Utrecht.
- De Dolder, een plaats in het Sallandse Heino, achter de RK kerk. Een erve Den Dolder wordt hier in de 18e eeuw meer-malen genoemd.
- Dolderdeel, in 1663 vermeld (Gelderse Leenacten, Veluwe,

114) als benaming voor een deel van het Speulderbos.

- Dolderkamp, boerderij in het Garderbroek gem. Barneveld, Gelderland.
- De Doldermanscamp, in Arkemeen bij Nijkerk (Geldersche Leenacten, 114)
- ? Dulder, huizengroep bij Geertruidenberg
- Düllo Kreis Beckum in Duitsland (12e eeuw Thullouw
- ? Döllen, bij Visbeck in Oldenburg: Duliun 890,

Bunzing

Herkenning:

Is een heel ander diertje dan wezel en hermelijn met zijn

“boeven”masker: een lichte kop met een de donkere band rond zijn ogen . Verder heeft hij een donkere vacht, waar vooral in de winter de roomgele onderharen doorheen schijnen. Ook keel en borst zijn donker gekleurd. Hij heeft kleine oortjes en een lange ruig behaarde staart.

- lengte kop tot staart: 33-45 cm (man) / 28-38 cm (vrouw)
- lengte staart: 12-18 cm (man) / 10-15 cm (vrouw)
- gewicht: 500-1800 gr (man) / 300-900 gr (vrouw)

Biotoop: Overall, waar maar genoeg dekking is te vinden, ook vaak in de buurt van boerderijen. Hij zoekt vooral de wat nattere gedeelten, hij zwemt goed. Als schuilplaats gebruikt hij oude hollen van ratten, konijnen, dassen of vossen, maar ook steenhopen en houtmijten, balen hooi of stro kunnen voldoen. Hij markeert zijn territorium met keutels en een straal stinkende geurstof uit zijn anaalklier.

Voedsel: Jaagt op allerlei kleine dieren: muizen, kikkers, paden, vogels en eieren, maar ook konijnen, hazen en ratten. Is vaak 's nachts actief en kan daarbij grote afstanden afleggen.

Voortplanting: In het late voorjaar worden de (4-6) jongen geboren. Deze blijven nog enkele maanden onder de hoede van de moeder, die hen leert jagen tot ze groot genoeg zijn om een eigen gebied te zoeken.

Bedreiging: Heeft hier geen natuurlijke vijanden; verkeer en verlies van biotoop door menselijke activiteiten zijn het grootste gevaar.

Verspreiding: Groot deel van Europa, m.u.v. noord Scandinavië, noord-Engeland, Schotland en het Middellandse Zeegebied.

Diet Prinsen is de auteur van de beschrijving van de martersoorten in deze Adder: boommarter, steenmarter, das, bunzing, hermelijn, wezel.

Blauwtong - een jaar later

In de Adder van dec. 2007 schreven we over blauwtong en vermeldde toen dat er werd gewerkt aan een vaccinatieprogramma. Dat is inmiddels in werking gezet en levert resultaten op.

Vaccinatiecampagne slaat aan.

Het ministerie begon in mei een vaccinatiecampagne met als doel om 80 procent van de veehouders hun dieren, op vrijwillige basis, te laten inenten. Het ministerie meldt daarover dat dit doel ruim is gehaald. Veehouders lieten hun dieren massaal inenten tegen de ziekte blauwtong. De vraag naar het middel was zo groot dat er naast de aanvankelijk bestelde 6 miljoen doses een miljoen extra doses van het vaccin zijn besteld.

Goede vaccinatieresultaten.

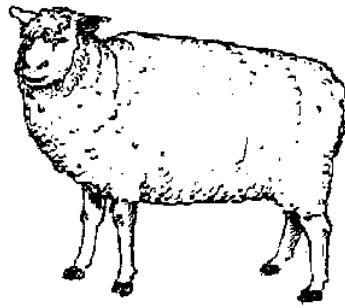
Nederland telde half september ruim 30 besmettingen. Het jaar 2007 sloot af met ruim 6000 besmette bedrijven en tienduizenden dode schapen en enkele duizenden dode runderen ten gevolge van deze ziekte. De dieren waarbij de ziekte nu is vastgesteld, zijn volgens gegevens van het ministerie niet geïncubeerd.

Het vaccin

Een echte behandeling voor blauwtong bestaat niet. Vaccinatie is daarom het enige echt effectieve middel.

Het vaccin moet bij runderen en geiten twee maal en bij schapen één maal worden toegediend om bescherming te bieden. De vaccinatie moet jaarlijks worden herhaald om blijvende bescherming te garanderen. Het huidige vaccin is alleen effectief tegen BTV-8. Drie weken na de laatste enting zijn de dieren beschermd.

Het vaccin is voor de veehouder gratis. Voor de toediening van het vaccin kunnen veehouders een subsidie krijgen van 1,50 euro per schaap en geit en 4 euro per rund of overige herkauwers.

Natuurlijke bescherming door besmetting

Algemeen wordt aangenomen dat een natuurlijke infectie een goede bescherming biedt tegen een volgende infectie met hetzelfde virustype. Met bloed- of melkonderzoek kan worden vastgesteld of dieren reeds een infectie hebben doorgemaakt. Op basis van onderzoek blijkt dat ongeveer 60% van de Nederlandse veestapel al een keer in aanraking is geweest met het heersende blauwtongvirus.

Achtergrond

Sinds augustus 2006 komt blauwtong type 8 in Nederland voor. Ook werden Duitsland, België, Frankrijk en Luxemburg door de ziekte getroffen.

Blauwtong is een door een knut (*Culicoides imicola*) overdraagbare virusziekte bij herkauwers. Vooral schapen, maar ook runderen en geiten kunnen erg ziek worden als gevolg van een infectie en zelfs sterven. De ziekte is vernoemd naar één van de symptomen die als gevolg van deze ziekte kan optreden, namelijk de blauwe tong die dieren kunnen krijgen. De ziekte is voor mensen niet gevaarlijk.

*Meindert Drijfholt
Bron: Min van LNV*

IVN Westerveld

Donderdag 11 december

Dia-draaideur;
20.00 uur Over-
Entinghe Dwingeloo

Maandag 29 december Eindejaarswandeltocht
9:30 uur Parkeerplaats Hoekenbrink

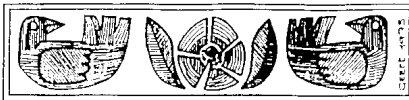
Zondag 11 januari 2009 Nieuwjaarswandeling
13.30 uur Parkeerplaats de Börken

Woensdag 11 maart

Algemene ledenvergadering 20.00 uur
Tippe Vledder

(voor meer info, zie pagina 3)

NATUURWERKGROEP

DIEVER EN OMSTREKEN

Met de **Natuurwerkgroep Diever e. o.** hebben we afgesproken hun activiteiten hier ook te publiceren. (Diverse IVN-ers zijn ook lid van de Natuurwerkgroep. Niet leden zijn ook welkom, al vraagt de Natuurwerkgroep soms een kleine bijdrage).

Meer info is te vinden op: <http://go.to/natuurwerkgroep>

Zaterdag 31 januari, wandelexcursie op landgoed Vossen-berg in Wijster o.l.v. Johan Schuinder van Stichting het Drentse Landschap Vertrek 9:30 bij VVV Diever.

Woensdag 25 februari, Lezing De Grauwe Kiekendief
Aanvang 20:00 uur in het Dingspilhuus in Diever.

Woensdag 25 maart, solitaire bijen en wespen - een lezing met dia's door Cees Beunder
Aanvang 19:30 uur in het Dingspilhuus in Diever.

Zaterdag 17 mei, excursie naar Schiermonnikoog
Verzamelen: 7:30 uur bij VVV-kantoor in Diever. Vertrek boot 9:30 uur vanaf Lauwersoog. Opgave vooraf bij Piet Been: natuurwerkgroep@planet.nl of 0521-382435.

Zondag 14 juni, wandelexcursie over het Doldersum-
veld o.l.v. Margreet van der Valk
Verzamelen 13:30 uur bij de schaapskooi aan de Huenderweg in Doldersum.

Ook **Vogelwacht Uffelte e.o.** heeft een activiteiten programma. Informatie hierover is verkrijgbaar via het secretariaat:

Parkkamp 26, 7971 AM Havelte, tel. (0521) 341640
www.vogelwachtuffelte.nl

Bloem (herschappen)

*natuur is voor tevredenen en legen
trouwens, wat is natuur nog in dit land
getekend, ingepolderd, aangeplant
wildroosters en asfaltwandelwegen*

*als groenvoorziening landelijk gelegen
geschapen voor toerist en recreant
parkeerplaats in het bos op loopafstand
voor eigentijds klimaatneutraal bewegen*

*de wildernis ligt in 't ontwerp verborgen
het bos gesnoeid, de heide afgeplagd
met gaas en draad omwikkeld reservaat*

*aan tafel op een vroege voorjaarsmorgen
heb ik wat men natuur noemt overdacht
en was ik Bloem aan de Zuidbargerstraat.*

Gezienus Omvlee